

4. Реалізації проблемного навчання в «інтелектуальних» навчальних програмах, що дозволяло здійснити, по-перше, моделювання психолого-педагогічних ситуацій для виконання творчих задач; по-друге, послідовне нарощування розумових і психологічних навантажень, рефлексивне керування навчальною діяльністю.

5. Створення умов для самостійного опанування студентами більшої частини знань, що дозволяло їм задовольнити свої потреби у волі вибору, волі дій, вчинків, формувало в них відповідальність за результати своєї праці, розвивало здатності до творчості, сприяло активному залученню до навчального процесу, формувало у них психологічну, теоретичну і практичну готовність до саморозвитку і самоосвіти.

Таким чином, методика формування творчої активності студента є логікою розгортання виділених нами типів музично-педагогічних ситуацій, що моделюють діяльність студентів із застосуванням комп'ютера в системі особистісно орієнтованих освітніх технологій і забезпечують їх послідовне «занурення» у світ нових інформаційних відносин.

### **Література:**

1. Гатанов Ю.Б. Курс развития творческого мышления для детей 7 -10 лет по методу Дж. Гилфорда и Дж. Рензулли. - СПб., 1997.
2. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: Монографія. – Житомир: Вид -во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 367с.
3. Иванова Н.И. Наука в глобальных инновационных процессах // Наука в России: современное состояние и стратегия возрождения. – М.: - Логос, 2004. – 164с.
4. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. –М.:Педагогіка, 1981. – 80 с.
5. Петровский А.В. Личность в психологии: парадигма субъектности. – Ростов -на -Дону: Феникс, 1996. – с.512.
6. Скрябіна Т.О. Динаміка інновацій у соціокультурному просторі // Ціннісні пріоритети освіти у XXI ст.: орієнтири та напрямки сучасної освіти: Матеріали II Міжнарод. наук. -практ. конф. [2 -5 жовтня 2005 р.], Луганськ. – Ч.3. – Луганськ: Альма -матер, 2005. – С.101 -109.
7. Шайгородський Ю. Ціннісний конструкт міжкультурної комунікації // [http:// www.politik.org.ua/vid/magcontent](http://www.politik.org.ua/vid/magcontent).

## **НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

**О.В. Мельник**

Запровадження профільного навчання у старшій школі і надання йому професійної спрямованості вимагає пошуку шляхів удосконалення підготовки учнів 10-11 класів до обґрунтованого вибору майбутньої професії. Розв'язати означену проблему кожній дитини допоможе програма курсу «Побудова кар'єри», зміст якого має стати системоутворюючою основою для узагальнення учнем отриманих знань про світ професій та напрями побудови майбутньої професійної кар'єри.

Зважаючи на означене вище, метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад конструювання змісту програми курсу «Побудова кар'єри» для 10-11 класів.

Програма курсу «Побудова кар'єри» розроблена відповідно до рішення Протоколу наради з питань підвищення ролі профорієнтаційної роботи у формуванні конкурентоспроможного трудового потенціалу України, яка відбулася 22 грудня 2006 року під головуванням віце-прем'єр-міністра України Д.В. Табачника.

Підставою для запровадження у навчально-виховний процес сучасної школи курсу «Побудова кар'єри» є Рішення колегії Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції профільного навчання в старшій школі» (№ 10/13 від 25.09.03 р.), згідно з яким профільна підготовка здійснюється у старших класах з метою забезпечення

підготовки учнів до вибору та оволодіння професією, сприяння у побудові ними власної освітньої траєкторії.

Головними напрямками профільного навчання є: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Формами реалізації профільної підготовки учнів старшої школи визначено таку сукупність предметів: базові, профільні та курси за вибором. Курс «Побудова кар'єри» є обов'язковою і невід'ємною складовою такої підготовки. Реалізується програма курсу за рахунок годин варіативної складової навчальних планів загальноосвітньої школи.

Головна мета курсу «Побудова кар'єри» – підготовка учнів 10-11 класів до професійного самовизначення в умовах ринку праці. Мета курсу реалізується у процесі вирішення комплексу навчальних і виховних завдань:

- виховання в учнів ставлення до себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відповідальності та впевненості у досягненні майбутнього професійного успіху;
- активізація процесів самопізнання, самооцінки та актуалізація потреби у самовдосконаленні;
- формування системи знань учнів про зміст та структуру світу професій, сучасні вимоги соціального середовища до фахівців на ринку праці, стратегію і тактику реалізації визначених напрямів власного кар'єрного зростання у майбутньому;
- ознайомлення учнів із способами і прийомами прийняття обґрунтованих рішень про вибір майбутньої професії, забезпечення їх практичним досвідом пошуку необхідної інформації для розробки або ж удосконалення стратегії професійного зростання у майбутньому.

Результатом реалізації змісту курсу «Побудова кар'єри» є готовність учнів 10-11 класів до професійного самовизначення. Змістовно рух до такого результату є процесом узгодження учнем знань про світ професій і їхні вимоги до людини (образ «Я - у світі професій») зі сформованими та усвідомленими ним в процесі розвитку можливостями та потребами (образ «Я»). Проміжною ланкою між вимогами обраної професії і можливостями учня є його самодіяльність (власні емоційно-вольові зусилля вихованця) у напрямі зрівноважування об'єктивних вимог майбутнього професійного середовища (об'єктивно задана потреба обрати майбутню професію у 10-11 класі) та суб'єктивних факторів (майбутні професійні домагання) оволодіння в майбутньому бажаною професією. Результатом такого процесу є вибір майбутньої професії. До того ж вибір професійного навчального закладу для продовження освіти й оволодіння бажаною професією є першим кроком у реалізації професійної кар'єри.

Беззаперечно, програма курсу «Побудова кар'єри» має складатися з пояснювальної записки і таких розділів:

- орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу (див табл. 1);
- навчальний матеріал, який містить знання, вміння і навички з основ побудови професійної кар'єри учнями 10-11 класів;
- орієнтовні критерії оцінювання підготовленості учня до професійного самовизначення, результатом якого є стратегія і тактика досягнення у майбутньому професійного успіху;
- додатки (критерії оцінювання навчальних досягнень учнів, перелік рекомендованої літератури, орієнтовний зміст «Щоденника вибору майбутньої професії»).

Головними компонентами навчального матеріалу, який містить знання, вміння і навички з основ побудови кар'єри учнями 10-11 класів, є такі модулі:

- світ професій, що поєднує у собі знання про види професійної діяльності та їх вимоги до людини;
- образ «Я», який поєднує у собі знання про індивідуально-психологічні особливості учня, його можливості й домагання, напрями самовдосконалення до рівня вимог обраної

професії;

– технологія побудови кар'єри, яка поєднує у собі знання правил вибору учнем майбутньої професії, його уміння складати та корегувати індивідуальну освітню траєкторію, аналізувати суперечності і уникати усталених помилок.

Означені вище компоненти навчального матеріалу змістовно проектується у окремі розділи і теми програми. Структурування розділів і підрозділів навчального матеріалу подаємо у таблиці 1.

Таблиця 1

**Орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу**

№	Розділи	Класи			
		8 клас		9 клас	
		Теорет	Практ	Теорет	Практ
Розділ 1. Особистість в умовах сучасного ринку праці		23	22	-	-
1.	Вступ	1	-	-	-
	Розділ 1.1. Загальні уявлення про трудову діяльність людини.	4	4	-	-
2.	Розділ 1.2. Професіографія.	6	6	-	-
3.	Розділ 1.3. Професійна придатність. Здоров'я і вибір професії.	5	5	-	-
4.	Розділ 1.4 Основні ситуації вибору професії.	7	7	-	-
Розділ 2. Індивідуальні особливості старшокласника і побудова кар'єри		12	11	-	-
5.	Вступ.	1	-	-	-
6.	Розділ 2.1. Індивідуальні особливості старшокласника і їх врахування у процесі побудови кар'єри.	10	10	-	-
7.	Розділ 2.2. Стратегія і тактика побудови кар'єри.	1	1	-	-
Розділ 3. Побудова кар'єри в умовах ринку праці		-	-	35	35
8.	Вступ.	-	-	1	-
9.	Розділ 3.1. Сучасний ринок праці.	-	-	9	9
10.	Розділ 3.2. Перші кроки на шляху побудови професійної кар'єри.	-	-	12	12
11.	Розділ 3.3. Кар'єра і соціальне середовище майбутнього професійного зростання.	-	-	13	13
Всього 70 годин					

Важливою умовою здійснення навчально-виховного процесу з основ вибору учнями 10-11 класів майбутньої професії є дотримання принципів організації профорієнтаційної діяльності суб'єкта профільного й професійного навчання. Найвагомими серед них є принципи: науковості, полікультурності, системності, інтегрованості, єдності навчання і виховання, наочності, доступності, системності і послідовності.

У процесі реалізації змісту курсу «Побудова кар'єри» використовуються різноманітні форми педагогічної роботи, відбір яких педагогом залежить від складу і кількості осіб, місця проведення, тривалості роботи. Згідно з цими характеристиками, педагог може використовувати різноманітні форми профорієнтаційної роботи. Серед них – загальні, які традиційно використовуються у навчально-виховному процесі школи, та специфічні, яким притаманні особливості профорієнтаційної діяльності вчителя та учнів.

До загальних форм належать: індивідуальні, групові, колективні, класні і позакласні, шкільні і позашкільні. Специфічні форми профорієнтаційної роботи поділяються: за тривалістю (разові, короткострокові, середньотривалі, довготривалі), за напрямом допомоги (учні, батьки), за характером допомоги (інформаційні, діагностичні, формуючі, коригуючі).

Домінуючою формою організації навчально-виховного процесу з основ побудови учнями 10-11 майбутньої програми кар'єрного самозростання є урок. Профорієнтаційний урок – це форма організації діяльності педагога та учнів в умовах, які лімітовані визначеними заздалегідь часовими і просторовими параметрами. Крім профорієнтаційного уроку можуть використовуватися також лекції, конференції, тематичні зустрічі, усні журнали, читацькі диспути, творчі конкурси, вікторини, ігри, екскурсії тощо.

Головними вимогами до організації заняття з основ побудови учнями 10-11 класів кар'єри є:

- забезпечення диференційованого підходу до учнів з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей, навчальних і особистісних досягнень, фізичного розвитку, стану здоров'я та статі;
- формування в учнів умінь самостійно відшукувати та аналізувати необхідну професіографічну інформацію, навичок прийняття обґрунтованого рішення у галузі праці та власної відповідальності за нього;
- розвиток початкових навичок прийняття обґрунтованого рішення щодо побудови кар'єри та власної відповідальності за її реалізацію;
- використання інноваційних методів активізації профорієнтаційної діяльності учнів;
- здійснення міжпредметних зв'язків з навчальними предметами інваріантної та варіативної складової базового навчального плану;
- залучення батьків до наповнення та проведення профорієнтаційних уроків.

Обов'язковою умовою реалізації змісту курсу «Побудова кар'єри» є проведення практичних робіт, які введені до програми для ґрунтовного вивчення блоку питань, пов'язаних з розумінням загальних понять про деякі психічні процеси та індивідуальні особливості старшокласника. Учні, досліджуючи свої якості під час виконання практичних робіт, виробляють умінь аналізувати професії та зосереджуватися на самоаналізі. Така діяльність учнів спрямована на формування у них адекватної самооцінки та потреби у самовдосконаленні.

Також важливою і обов'язковою умовою реалізації змісту курсу «Побудова кар'єри» є активізація внутрішніх механізмів (самооцінка, самопізнання і самовдосконалення) самодіяльності особистості, формування у старшокласника прагнення до реалізації побудованого плану кар'єрного зростання. Для виконання цієї умови у програмі передбачено ведення кожним учнем «Щоденника вибору майбутньої професії», у якому узагальнюються навчальні та особистісні досягнення, результати професійних проб, індивідуальних та колективних творчих справ.

Головною метою ведення «Щоденника вибору майбутньої професії» є активізація профорієнтаційної діяльності кожного учня 10-11 класу, виховання у них ставлення до себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, здатного до саморозвитку та самовдосконалення. Для досягнення цієї мети у програмі передбачено години для здійснення учнями професійних проб. Узагальнення результатів професійних проб кожного учня систематизується під час проектної роботи «Моя професія - моє майбутнє».

Крім того всі складові блоки «Щоденника вибору майбутньої професії» відповідають змісту практичних робіт. Учні, досліджуючи свої професійно-важливі якості під час практичних робіт, виробляють умінь аналізувати професії та зосереджуватися на самоаналізі. Така його побудова дозволяє зібрати дані щодо рівня розвитку індивідуально-психологічних особливостей кожного учня класу, навчальних та особистісних досягнень, фізичного розвитку та стану здоров'я. Зібрана у такий спосіб інформація є підґрунтям для самостійного вирішення учнем проблем професійного самовизначення, побудови кар'єри й досягнення у перспективі професійного успіху.

Нижче подаємо орієнтовну структуру «Щоденника вибору майбутньої професії». Незважаючи на його обов'язковість, подана нами його структура є орієнтовною і може бути змінена залежно від можливостей вчителя та уподобань учнів.

### Щоденник вибору учнем майбутньої професії

1. Прізвище, ім'я, по батькові (повністю) \_\_\_\_\_
2. Домашня адреса (телефон та ін.) \_\_\_\_\_
3. Число, місяць, рік народження \_\_\_\_\_
4. Стать (підкреслити)           чол.           жін. \_\_\_\_\_
5. Час і місце заповнення анкети \_\_\_\_\_
6. Навчальний заклад та місце його знаходження \_\_\_\_\_
7. Батьки (прізвище, ім'я, по батькові, освіта, професія, де працює):  
Батько \_\_\_\_\_  
Мати \_\_\_\_\_  
Яку професію рекомендує обрати мати \_\_\_\_\_  
Яку професію рекомендує обрати батько \_\_\_\_\_  
Яку професію рекомендують обрати брати та сестри \_\_\_\_\_  
Яку професію рекомендують обрати дідусь, бабуся, друзі, знайомі, вчителі, класний керівник, хто ще? (допишіть) \_\_\_\_\_
8. Улюблені предмети, факультативи, гуртки (в порядку значущості) \_\_\_\_\_

---

9. Які предмети цікавлять Вас найбільше? \_\_\_\_\_
10. Які предмети найлегше Вам вивчати? \_\_\_\_\_
11. Які предмети не подобаються? \_\_\_\_\_
12. Які предмети важко вивчати? \_\_\_\_\_
13. Чи обрали Ви майбутню професію? \_\_\_\_\_
14. Чому Ви хочете обрати саме цю професію? \_\_\_\_\_
15. Чи давно Ви вирішили обрати саме цю професію? \_\_\_\_\_
16. Що примусило Вас обрати саме цю професію (думка батьків, друзів, книги, кінофільми, радіопередачі, поради вчителів, заняття в гуртках, ін.) (підкресліть).  
Що ще (допишіть) \_\_\_\_\_
17. Що Ви робите для успішного оволодіння майбутньою професією? \_\_\_\_\_

---

18. Які професії, крім обраної, Вам подобаються ще? \_\_\_\_\_
19. Як Ви оцінюєте стан свого здоров'я взагалі, і чи відповідає він обраній професії? \_\_\_\_\_

---

20. Скільки часу Ви витрачаєте на виконання домашнього завдання? \_\_\_\_\_
21. Чим подобається Вам займатись у вільний час \_\_\_\_\_
22. Які риси характеру Ви цінуєте у товаришів? \_\_\_\_\_
23. Які риси характеру Ви цінуєте або бажаєте змінити у себе? \_\_\_\_\_

---

24. Які, на Ваш погляд, необхідні знання та вміння потрібні для успішної діяльності за обраною професією? \_\_\_\_\_
25. Результати навчальних досягнень (успішність) \_\_\_\_\_
26. Результати виконання тестових методик \_\_\_\_\_
27. Результати виконання вправ \_\_\_\_\_
28. Результати виконання професійних проб \_\_\_\_\_
29. Інформація про стан здоров'я (заповнюється із медичної картки)

30. Характеристика і рекомендації класного керівника, вчителів
  31. Результати самопостереження учня \_\_\_\_\_
  32. Проектна діяльність «Я обираю цей профіль, тому що ...».
- 

Головними критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів є комплексна оцінка знань змісту теоретичного навчального матеріалу і виконаних практичних робіт. Специфікою при оцінюванні за 12-бальною системою є те, що за нормативним показником визначають рівень навчальних та особистісних досягнень старшокласника, а згодом – за результатами виконання практичних робіт та професійних проб – рівень його готовності до побудови та реалізації кар'єри.

Програма передбачає реалізацію змісту в обсязі однієї години на тиждень. Змістове наповнення модулів курсу «Побудова кар'єри» та зміни у погодинному розподілі вивчення окремих тем можуть бути уточнені навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, типу закладу та індивідуальних освітніх потреб учня у межах 20% від загальної кількості виділених годин. Такі зміни рекомендується проводити під час вивчення модуля «Світ професій» залежно від профілю навчання.

Головними документами планування навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі з основ побудови кар'єри учнями 10-11 класів є: навчальна програма; навчальний план загальноосвітнього навчального закладу; графік розподілу навчального матеріалу; робочий план реалізації навчальної програми на рік або ж півріччя; план-конспект уроку або системи уроків.

Отже, програма курсу «Побудова кар'єри» для 10-11 класів має складатися з орієнтовної сітки розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу, змісту навчального матеріалу (знання, вміння і навички з основ побудови професійної кар'єри), орієнтовних критеріїв оцінювання стану підготовленості учня та додатків (критерії оцінювання навчальних досягнень учнів, перелік рекомендованої літератури, орієнтовний зміст «Щоденника вибору майбутньої професії»). Сконструйований у такий спосіб зміст стане системоутворюючою основою підготовки учнів 10-11 класів до побудови та реалізації кар'єри в умовах ринку праці. Крім того це дозволить вирішити комплекс навчальних і виховних завдань професійного самовизначення особистості, активізувати процеси самопізнання й самооцінки та актуалізувати потребу у самовдосконаленні.

### Література:

1. Захаров Н.Н., Симоненко В.Д. Профессиональная ориентация школьников. - М.: Просвещение, 1989. – 192 с.
2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
3. Критерии и показатели готовности школьников к профессиональному самоопределению /Под ред. Чистяковой С.Н., Журкиной А.Я. - М.: Филология, 1997. – 80 с.
4. Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді: Монографія /За ред. М.П.Тименка. - Бердянськ: Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 268 с.
5. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): Навчал.-метод. посібник /За ред. Балла Г.О., Перепелиці П.С., Рибалки В.В. – К.: Наукова думка, 2000. – 188 с.
6. Професійне самовизначення старшокласників: Методичний посібник //Закатнов Д.О., Мельник О.В., Осипов О.В., Морін О.Л., Гуцан Л.А., Скалько О.В. /За ред. Закатнова Д.О. /За ред. Д.Закатнова. - К.: Вид. дім «Шкільний світ», Вид. Л.Галіцина, 2006. - 128 с.
7. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение. - М.: Ин-т практической психологии, 1996. – 256 с.
8. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: Монографія /За ред. Г.О.Балла. - К., 1998. – 160 с.

## МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Л.В. Мовчан

Традиційна система навчання у вищих навчальних закладах не завжди відповідає вимогам стандартів щодо ефективної підготовки фахівця аграрного ВНЗ. У зв'язку з процесами інтеграції та розвитком співробітництва між Україною та європейськими країнами, а також вступом України до Болонського процесу, виникає необхідність в адаптації до нової системи освіти яка є характерною для країн Європи. Це зумовлює створення нових педагогічних технологій та інтегрованих форм навчання. Останнім часом вноситься чимало пропозицій щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців. Зміни спостерігаються, насамперед, у структурі навчання, а особливо в контролі та оцінюванні знань студентів.

Найбільш оптимальною організацією системи професійної освіти є модульна організація, котра найбільш поширена в сучасному світі.

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить про зростання інтересу викладачів до використання модульно-рейтингового навчання та контролю знань як основного методу навчально-виховного процесу.

Дослідженням даної проблеми займалися різні науковці, зокрема: I. Rusell, S. Postlethwait, R. Hurts, М. Тересявічене, П. Юцявічене, В. Пасвянскене, Н.І. Шиян, А.М. Алексюк, Б.В. Свирида, В. Горєєв, С. Кулько, Е. Дурко та інші.

Модульне навчання вважається одним із дієвих засобів формування вмінь та навичок студентів, що сприяє постійному оновленню знань в професійній сфері, а це, в свою чергу, сприяє розвитку особистості та її адаптації в сучасних соціально-економічних та науково-технічних умовах. Від ефективності даної системи залежить рівень підготовки майбутнього спеціаліста, успішність його професійної діяльності.

Тому особливого значення набувають теоретичні розробки проблеми контролю та створення ефективних технологій навчання. Питанням контролю в системі вищої професійної освіти приділяється багато уваги. Аналізуючи наукову літературу ми встановили, що традиційна система контролю в багатьох ВНЗ не спроможна відповідати сучасним вимогам підготовки фахівця. Модульно-рейтингова технологія контролю знань розробляється як альтернатива традиційній. Як результат застосування технології, що ґрунтується на основі рейтингу, стає більш об'єктивною і сприяє активній роботі студентів протягом усього періоду навчання. Використання модульно-рейтингової технології навчання та контролю знань студентів підвищує інтерес до навчання студентів та рівень їхньої фахової підготовки .

Незважаючи на те, що ця технологія широко використовується у вищих навчальних закладах, питання її висвітлення все ще залишається актуальним, тому що в дидактичній літературі мало прикладів конкретного застосування модульно-рейтингової технології вивчення окремих навчальних дисциплін.

Розгляньмо практичне використання модульно-рейтингової технології навчання в Уманському державному аграрному університеті, узагальнюючи та аналізуючи досвід використання її іншими вищими навчальними закладами .

У процесі вивчення дисципліни студент може максимально набрати 100 балів. На підсумковому контролі (іспит, залік) студент може максимально набрати 25 балів.

Якщо студент під час вивчення дисципліни набрав 61 і більше балів, він може за бажанням не складати підсумковий контроль, а викладач виставляє оцінку за набраними під час вивчення дисципліни балами. Наприклад, студент за час вивчення дисципліни одержав 75 балів. За національною шкалою це відповідає оцінці «добре», а за оцінкою ECTS –«C/75». Студент також має право складати іспит (залік) з метою підвищення рейтингу з дисципліни.